

Daf Panorama

La Yéchiva Ohaveï Toratéha sous l'égide de Rav Israel Abib
Complément à l'étude du Daf Hayomi

SANHEDRINE 49 -64 - www.dafhayomi.fr Info@dafhayomi.fr

סנהדרין דף מט

א. על מה נהרג יואב

א, אמר שלמה ליואב מדוע הרגת את אבנר. א"ל מפני שהוא הרג את אחי (עשאל), ואני גואל הדם (ואע"פ שעשאל רדף את אבנר להורגו היה לו לאבנר להציל עצמו באחד מאבריו של עשאל ולא להורגו).

ב, א"ל שלמה (ליואב) ומדוע הרגת את עמשא. א"ל מפני שציווהו דוד להביא את אנשי יהודה ולחזור אחר ג' ימים והוא נתאחר (ומרד בזה במלכות). א"ל כדין עשה שנתאחר מפני שראה אותם עוסקים בתורה ולא רצה לבטלם שאין שומעים למלך לבטל דברי תורה (שנאמר רק, למעט) וא"כ הרגת אותו שלא כדין.

ג, ועוד (אמר שלמה ליואב) מורד במלכות אתה שהלכת אחרי אדוניהו (בן דוד, שמרד בהמלכת שלמה שע"פ דוד). ובמרד אבשלום (בדוד) ביקש יואב לנטות אחריו, ולא נטה מפני שלחלוחית גבורתו של דוד עדיין קיימת. אבל רבי אבא חולק שבזכות מלחמות יואב עסק דוד בתורה ובזכות שעסק דוד בתורה ניצח יואב במלחמה.

ב. מעשה הריגת אבנר

א, על מה נענש אבנר שנהרג, על שלא לימד זכות על דוד כשלקח צפחת המים ממראשותיו של שאול, וכשכרת דוד כנף מעילו של שאול והיה לו לפייס לשאול ולהוכיח לשאול שאין דוד מבקש להמיתו.

ב, אמר יואב לאבנר מפני מה הרגת את עשאל אחי, כשרדף אחריו היה לך להציל עצמך באחד מאבריו. ושאל אותו (יואב לאבנר) בערמה גידמת (קטועת ידים) כיצד חולצת, והתכופף אבנר להראות לו איך חולצת בשינייה, והכהו יואב בדופן חמישית ומת.

ג. הריגת יואב וקבורתו

א, אמר שלמה (כשהרג את יואב) והשיב ה' את דמו בראשו אשר פגע בשני אנשים צדיקים וטובים ממנו. **טובים ממנו**, שהם דרשו (רק למעט) שלא לקיים מצות המלך לעבור על דברי תורה. **וצדיקים ממנו** שהם נצטוו מפי המלך, ולא עברו על דברי תורה לקיים דבריו. והוא (יואב) **באגרת** נצטוה (לשלוח את אוריה ליהרג) ועשה.

ב, ויקבר בביתו במדבר. וכי ביתו מדבר הוא אלא שהיה מופקר לכל כמדבר, ד"א מנוקה מגזל ועריות כמדבר.

ד. איזה מיתה חמורה מחברתה

החמורה מכולם סקילה ואחריה שריפה ואחריה הרג ואחריה חנק, רבי שמעון אומר שריפה סקילה חנק והרג. והלכה כתנא קמא.

ה. אם סדר הדברים שמנו חכמים בכל מקום מעכב

אמר רב הונא לא דקדקו חכמים במשנתם להקדים את המוקדם ולאחר את המאוחר חוץ משבעה סממנים (שמכבסים בהם את הכתם שאם עבר בידוע שדם נדה הוא), וארבע מיתות ב"ד, וסדר עבודת יום הכפורים, וי"א אף עבודת התמיד שהסדר מעכב בהם (וסימנך: דם מיתה מכפר תמיד). אבל סדר חליצה (קוראה וקורא, חולצת ורוקקת, וקוראה) אינו מעכב (שאפילו הקדימה ריקקה לחליצה יצאה) וגם בגדי כהונה שנו אותם (כתונת ומכנסים) שלא כסדר לבישתם שצריך שלא יהא דבר קודם למכנסים.

סנהדרין דף ג

א. במה ניכר חומר סקילה משריפה ושריפה מסייף וסייף מחנק

א, סקילה חמורה משריפה שניתנה למגדף ועובד ע"ז. (ובת כהן שזינתה אם ארוסה היא דינה בסקילה כבת ישראל שלא באה תורה אלא להחמיר עליה שאם נשואה היא דינה בשריפה ולא בחנק) וחמורה סקילה מסייף שכן מדיחי עיר הנדחת בסקילה, והנידחים בסייף. וחמורה מחנק שכן ארוסה שזינתה (שחיללה בית אביה) החמיר עליה להיות בסקילה, ולא בחנק כנשואה.

ב, שריפה חמורה מסייף, שנלמדה בגזרה שוה מסקילה שחמורה מסייף. וחמורה שריפה מחנק שכן בת כהן נשואה יצאה מחנק להחמיר עליה בשריפה.

ג, וסייף חמור מחנק שכן עיר הנדחת שפשטו ידם בעיקר (לעבוד ע"ז) מיתתם בסייף.

ב. מנין לרבי שמעון ששריפה חמורה מסקילה וסקילה מחנק וחנק מסייף

א, שריפה חמורה מסייף ומחנק שהחמירה תורה על בת כהן שתהיה בשריפה בין ארוסה בין נשואה (ולא בסקילה וחנק כבת ישראל) וק"ו שחמורה מסייף שהוא קל מחנק (שהנידחים בעיר הנדחת בסייף והמדיחים בחנק).

ב, סקילה חמורה מחנק שהחמירה תורה על ארוסה בת ישראל שתהיה בסקילה ולא בחנק כנשואה, וק"ו שחמורה מסייף שהוא קל מחנק.

ג, חנק חמור מסייף שמדיחי עיר הנדחת בחנק והנדחים בסייף. (ואין הלכה כרבי שמעון).

ג. היה עליה חיוב סקילה וחיוב שריפה במה תהרג

נערה מאורסה שזינתה (שדינה בסקילה) והיא בת כהן (שדינה בשריפה), לפי חכמים מיתתה בסקילה בסקילה חמורה, ולרבי שמעון בשריפה ששריפה חמורה. וכן נערה מאורסה בת ישראל (שדינה בסקילה) שזינתה מאביה (ונתחייבה שריפה) לרבנן תיסקל ולר"ש תשרף שכל המחוייב שתי מיתות נידון בחמורה. והלכה כרבנן שנסקלת (רמב"ם).

ד. באיזה אופן חייבה תורה לבת כהן שריפה (לפי רבי שמעון)

(כבר נתבאר שלפי רבנן בת כהן ארוסה שזינתה בסקילה כבת ישראל והנשואה בשריפה במקום חנק). רבי שמעון אומר בת כהן שזינתה בין ארוסה בין נשואה דינה בשריפה (ומכאן למד ר"ש ששריפה חמורה שבודאי לא באה התורה להקל על בת כהן ארוסה אלא להחמיר).

ודרש ר"ש בגזירה שוה מנערה המאורסה בת ישראל שמדובר כאן בבת כהן שיש לה זיקת בעל. וריבתה התורה כאן לשריפה אפילו נשואה ואפילו בוגרת וזקנה (ולא רק נערה מאורסה) שנאמר ובת, וי"ו לרבנות. ואפילו ניסת ללוי וישראל או לעובד כוכבים או חלל, ומזר, ונתין שנאמר בת איש כהן אע"פ שאינה אשת כהן (כהנת). ואין דנים לשריפה אלא אותה אבל בועלה או זוממיה (העדים שזממו לשורפה והוזמו) אין נידונים בשריפה (אלא בסקילה או בחנק כבת ישראל).

סנהדרין דף נא

א. בת כהן שחיללה או זינתה (פנויה, מאביה, נשואה לנכרי)

א, נאמר בתורה: ובת כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף. ודרשו בברייתא: **כי תחל** יכול אפילו חיללה **שבת** (תישרף), פירוש: ולא תיסקל כשאר מחלל שבת, שהחמירה תורה עליה משום כהונה, וכרבי שמעון שסובר שריפה חמורה מסקילה (ומכל מקום אביה שחילל שבת בסקילה, שהקילה עליו תורה לעשות מלאכות לצורך עבודת המקדש) **תלמוד לומר לזנות** בחילולים של זנות תישרף אבל בחילול שבת תיסקל.

ב, יכול אפילו **פנויה** בשריפה. (וכרבי אלעזר שסובר שגם בפנויה נחשב זנות) **תלמוד לומר גזירה שוה** (אביה אביה) מנערה מאורסה שיש לה זיקת הבעל.

ג, או אינו אלא שזינתה (בת הכהן) **מאביה** פירוש ונמעט בת ישראל שזינתה מאביה שלא תהיה בשריפה תלמוד לומר **היא מחללת** את אביה (שזינתה מאחרים) ולא שהוא חילל אותה (שזינתה ממנו). שאם ממנו זינתה אפילו בת ישראל בשריפה.

ד, ניסת **לעובד כוכבים** וכו' מנין שאם זינתה תחתיו שהיא בשריפה פירוש שהיה לנו לפוטרה משריפה משום שנאמר **כי תחל (תחלל) לזנות** למעט זו שכבר נתחללה מכהונה בנישואיה ואפילו נישאת ללוי וישראל נאסרה בתרומה בעודה תחתיו תלמוד לומר **בת כהן** בשריפה אע"פ שאינה אשת כהן (ודלא כר"מ שסובר בניסת לפסול וזינתה תחתיו מיתתה בחנק כבת ישראל).

ב. ר"א אומר את אביה בשריפה ואת חמיה בסקילה, מה פירושו

רבי אליעזר אומר את אביה בשריפה ואת חמיה בסקילה. ופירשו דבריו בכמה אופנים: א, נשואה, שדינה בבת ישראל (חנק) קל מהמזנה עם אביה (שריפה), אם בת כהן היא דינה בשריפה. אבל ארוסה, שדינה בבת ישראל (סקילה) חמור מהמזנה עם אביה (שריפה), אם בת כהן היא דינה בסקילה (כדין המזנה עם חמיה). וכרבנן היא שסוברים בת כהן ארוסה בסקילה, נשואה בשריפה.

ב, כשעדיין היא ברשות אביה (ארוסה) בשריפה, זינתה מחמיה בסקילה. וכרבי ישמעאל שבת כהן ארוסה בשריפה, נשואה בחנק.

ג, ברשת אביה (ארוסה) בשריפה, וכרבי שמעון שמחמירים על בת כהן בדרגה אחת (שבת ישראל בסקילה. וסבר ר"ש שריפה חמורה מסקילה) ברשות חמיה (נשואה) בסקילה, להחמיר עליה בדרגה אחת יותר מבת ישראל שדינה בחנק (שסובר ר"ש סדר חומרתם: שריפה סקילה חנק והרג).

ד, יש להפוך את הגירסה ולגרוס כך: את אביה (ארוסה) בסקילה, ואת חמיה (נשואה) בשריפה (וכרבנן).

ג. בת כהן נשואה שזינתה

כבר נתבאר מחלוקת תנאים וג' דעות בדבר: לפי חכמים בת כהן ארוסה שזינתה בסקילה, נשואה בשריפה (וכן הלכה רמב"ם).

ב, לפי רבי ישמעאל נשואה בחנק כבת ישראל שלא הוציאה התורה מכלל חנק לשריפה אלא ארוסה בת כהן כשם שהוציאה ארוסה בת ישראל מכלל חנק לסקילה.

ג, ורבי עקיבא אמר בין ארוסה בין נשואה בשריפה (כרבי שמעון) שנאמר ובת כהן וי"ו לרבות נשואה. אבל פנויה לא שלומדים בגזירה שוה (אביה אביה) מנערה המאורסה (בת ישראל) שיש לה זיקת בעל. (ורבי ישמעאל דרש וי"ו לרבות בת בעל מום שבקדושתה עומדת ודינה בשריפה. ודרש **אביה** לנהוג באביה בזיון).

נמצא לפי חכמים רק הנשואה בשריפה. לפי רבי ישמעאל רק הארוסה בשריפה. לפי ר"ע ור"ש בין ארוסה בין נשואה.

סנהדרין דף נב

א. האם מותר לקרוא לרשע בן צדיק רשע בן רשע

היה ר"מ אומר מה ת"ל את אביה היא מחללת שאם היו נוהגים בו קודש נוהגים בו חול ובזיון אומרים ארור שזו ילד ארור שזו גידל. (עיין רמ"א או"ח קכח, מא). אמר רב אשי כדעתו של ר"מ אנו קוראים לרשע בן צדיק רשע בן רשע.

ב. כיצד שורפים את המחויב שריפה

מצות הנשרפים משקעים אותו בזבל (שלא יתהפך הרבה) עד ארכובותיו וכורכים סודר על צוארו ומושכים את הסודר משני צדדיו עד שפותח את פיו ומדליק פתילה של עופרת וזורקה לתוך פיו עד שכווצת את מעיו. רבי יהודה אומר בצבת פותחים את פיו. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק מעשה בבת כהן שזינתה והקיפוה עצים ושרפוה באש. אמרו לו ב"ש של צדוקים היו. [ובגמרא (להלן נב ע"ב) מבואר שסיפר שראה בקטנותו מעשה כזה אמרו לו אין מביאים ראיה מהקטן, וחזר וסיפר שכן ראה גם כשהיה גדול].

ג. מנין שאין שורפין גופו באש

א, רב מתנה אמר לומדים אופן מצות שריפה בגזירה שוה מעדת קורח שנשרפו **בנפשותם** (ככתוב) ולא בגופם. ולא לומדים מבני אהרן שנשרפו עם גופם (ורק בגדיהם לא נשרפו). וכיון ששריפת נשמה וגוף קיים נקראת שריפה כך יש לנו לעשות בזה המחוייב שריפה משום ואהבת לרעך כמוך, ברור לו מיתה יפה. ב, **ורבי אלעזר** אמר מבני אהרן לומדים שהם לא נשרפו בגופם אלא שריפת נשמה, כעין מיתה (וימותו), ולא מעדת קרח שנשרפו בגופם (על עסקי אכילה הנכנסת **בנפשותם** שהאכילם קורח). ג, **ולדברי הכל** אין לומדים מפרים הנשרפים שהיא שריפת הגוף ממש שמצות מיתה בשריפה דומה יותר לשריפת עדת קורח או בני אהרן (אדם חוטא, נטילת נשמה, ודבר שאין בו פיגול) מלפרים הנשרפים (אע"פ שמצותם בשריפה ונוהג לדורות כמצות שריפה).

ד. עונשו של המבקש שררה ושל הנהנה מעם הארץ

א, מפני מה מתו נדב ואביהוא, מפני שבקשו שררה ואמרו מתי ימותו משה ואהרן ואנו ננהיג את הדור. ב, איך פיתה קורח את עדתו שהיו תלמידי חכמים למרוד בהקב"ה, אלא ע"י שנהנו מממונו הוקלו בעיניו לפתותם. אמר רבי אלעזר ת"ח דומה לפני עם הארץ לקיתון של זהב. סיפר הימנו, דומה לקיתון של כסף. נהנה ממנו דומה לקיתון של חרס שכיון שנשבר אין לו תקנה.

ה. דין בת כהן שזינתה מדין תורה ודינה בזמן הזה

מעשה בבת כהן שזינתה והקיפה רב חמא חבילי זמורות ושרפה. אמר רב יוסף טעה רב חמא בשתים. א, שאין שריפתה בגופה אלא בפתילה של אבר. ועוד, שאין ב"ד ממיתים אלא בעוד סנהדרין נוהגת בלשכת הגזית (ובזמנו כבר בטלה).

ו. כיצד הורגים בסייף (ואם מותר לעשות כחוקות הגויים בדבר הכתוב בתורה)

מצות הנהרגים מתיזים ראשו בסייף כדרך שהמלכות (עכו"ם) עושה. רבי יהודה אומר ניוול הוא לו. שאמרה תורה ובחוקותיהם לא תלכו אלא מניחים את ראשו על הסדר (עי' עבה) וקוצץ בקופיץ. אמרו לו כיון שכתוב בתורה לפי חרב, לא מהם (מהגויים) אנו לומדים (וכמו שאמרו שורפים על המלכים שמתו את כלי תשמישם, שלא מדרכי האמורי אנו למדים אלא מהכתוב). ואין תוקעים את החרב בבטנו או בגרונו שנאמר **לפי חרב** (ומשמע הרגהו ע"י פה החרב). ולא חותכים אותו לארכו משום ואהבת לרעך כמוך.

ז. את מי הורגים בחרב

אלו הם הנהרגים, רוצח ואנשי עיר הנדחת. שנאמר בעיר הנדחת לפי חרב. וברוצח את העבד כתוב נקום ינקם (ונאמר חרב נוקמת) וק"ו להורג את בן חורים שלא יהיה בחנק הקל אלא בסייף. (ולמ"ד חנק חמור, מ"מ רוצח בסייף שהוקשו שופכי דמים לעגלה ערופה לידון בסייף ומן הצואר).

ח. כיצד חונקים את המחוייב, ומנין למיתת חנק

משקעים אותו בזבל עד ארכובותיו, ונותן סודר קשה לתוך הרכה וכורך על צוארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאת. שאמרה תורה מות יומת (לגבי גדול הנואף עם אשת ישראל גדול) וכיון שלא פירשה תורה באיזה מיתה ימות בקלה מארבע מיתות שנמסרו למשה מסיני, דברי רבי יאשיהו. רבי יונתן אומר אין זו הקלה שבכולם (אלא סייף כר"ש) אלא ממשמעות הכתוב למדנו שמיתתו בחנק בדומה למיתה בידי שמים (בגזירה שוה) שאין בה רושם חבורה.

סנהדרין דף נג

א. מנין לנסקלים שמיתתם בסקילה ולא בחנק

יש מהנסקלים שלא פירשה בהם תורה שמיתתם בסקילה, ולמדים בגזירה שוה מאוב וידעוני שנאמר בהם מות יומת דמיהם **בם** ומפורש בהם (באוב וידעוני) סקילה אף כל שנאמר בו דמיהם בם מיתתו בסקילה. אבל אין למדים בגזירה שוה שנאמר בהם **מות יומתו** שא"כ היה לנו ללמדו מאשת איש שמיתתו בחנק שנאמר בה מיתה ולא נאמר דמיהם בם (אלא מות יומתו לדרשה אחרת בא שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו אתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו).

ב. ה"ו נסקלים, מי הם

אלו הם הנסקלים: (וסימנך: שנים ושלשה, ששה ושבעה). **שנים בהורים**: בן סורר ומורה ומקלל אביו ואמו. **ושלשה מכשפים**: מכשף ובעל אוב וידעוני. **ששה פשטו ידם בעיקר**: מחלל שבת ומגדף, עובד ע"ז ומולך, מסית ומדיח. **ושבעה בעריות**: אמו ואשת אביו, כלתו ונערה המאורסה, רובע (בהמה) ונרבע, זכור.

ג. הבא על אמו או כלתו בשוגג כמה חטאות חייב

א, הבא על אמו חייב שתי חטאות (שהיא אמו ואשת אביו). רבי יהודה אומר חטאת אחת (משום אמו ולא משום אשת אביו) [ואם אביו חי חייב גם משום אשת איש, תוספות].
ב, הבא על אשת אביו (שאינה אמו) או כלתו בין ארוסה בין נשואה ואפילו לאחר מותו חייב חטאת. ובחייו חייב שתי חטאות (שהיא גם אשת איש).

ד. אימתי פטר רבי יהודה משום אשת אב

א, נחלקו המשנה והברייתא באיזה אופן אמר רבי יהודה שאינו חייב על אמו גם משום אשת אב. **לפי הברייתא** מדובר באשה שהיתה אסורה על אביו באיסור לאו שסבר רבי יהודה אין קדושין תופסים בה ואינה אשת אביו אלא אמו (ולפי חכמים קדושין תופסים בחייבי לאוין וחייב עליה גם משום אשת אב) **ולפי המשנה** אפילו היתה אמו מותרת לאביו **אינו חייב עליה אלא משום אמו ולא משום אשת אב**.

ב, **ומה טעם המשנה** שרבי יהודה פטר (באמו) משום אשת אב, **אמר אביי** שמיעטה התורה אמך **היא** ואין חייב משום אשת אב. והקשו עליו (שגם באשת אב יש מיעוט וא"כ ייפטר גם משום אב). **ועוד** שנצרך הפסוק לדרשה אחרת). **אלא אמר רב אחא** שמיעטה תורה ערותה ולא משום אשת אב. וגם עליו הקשו (שגם בכלתו נאמר ערותה). **אלא אמר רבא** כאביי **אמך היא** ואין חייב עליה משום אשת אב (אבל באשת אב לא ממעטים לפטור משום אמו שאמו לא הוזכרה שם).

סנהדרין דף נד

א. מפורש בתורה שהבא על אשת אביו חייב סקילה ומשמע בין שהיא אמו בין שאינה אמו. אבל הבא על אמו שאינה אשת אביו לא נתפרש דינו אלא לומדים לפי רבי יהודה בגזירה שוה (עונש מאזהרה) שדינה כדין אשת אביו. ולפי רבנן לא צריך גזירה שוה אלא מדכתיב אמך היא משמע בכל אופניה דינה בסקילה.

ב. היתה אמו אשת אביו ובא עליה האם חייב שתים (משום אמו ומשום אשת אביו). לפי רבי יהודה מיעטה התורה אמך היא שאינו חייב אלא אחת (בשוגג) משום אמו בלבד. ולפי חכמים חייב שתים (שלחכמים לא הזכיר בענין אשת אב שיתמעט מאמך היא).

ג. הבא על אביו חייב שתים, משום זכר ומשום אביו. ולפי רבי יהודה (שמפרש ערות אביך באשת אביך) אינו חייב אלא משום זכר. וי"א שגם ר"י מחייב משום אביו (בקל וחומר מאחי אביו) ומשום זכר.

ד. מנין שאסור לבוא על אשת אביו

א. לפי רבי יהודה ערות אביך זו אשת אביך. ולפי חכמים (שאביך ממש) שנאמר ערות אשת אביך לא תגלה. **ב.** ואע"פ שמת אביו אסורה אשתו על בנו, לפי רבי יהודה מהפסוק ערות אשת אביך, לרבות לאחר מיתת אביך. ולפי רבנן שנאמר ערות אביך היא. (ור"י דורש ערות אביך היא ואין חייב עליה אפילו בחיי אביו משום אשת איש. ולחכמים חייב שתי חטאות).

ה. הבא על אשת אביו לאחר מיתת אביו מה עונשו

נאמר בפרשת קדושים אשר ישכב את אשת אביו ערות אביו גילה וגו' (שעונשו בסקילה כנ"ל אות א'), ולומדים מערות אביו גילה לרבות לאחר מיתת אביו (לרבנן). אבל לר"י כבר למד מגזירה שוה מתיבות אלו עונש מאזהרה, וכיון שהזהיר על אשת אב לאחור מיתה ה"ה לעונש).

ו. הבא על כלתו בשוגג כמה חטאות חייב

נתבאר במשנה הבא על כלתו חייב עליה משום כלתו ומשום אשת איש. והקשו בגמרא שיתחייב גם משום אשת בנו שנאמר ערות כלתך לא תגלה (הרי אחד) אשת בנך היא לא תגלה ערותה (הרי שתים). **ותירצו** כיון דכתיב אשת בנך היא משמע היא האמורה ברישא (כלתו) ואין כאן שני שמות ואין חייב עליה שתים משום כלתו ואשת בנו אלא אחת (וסיפא דקרא בא לרבות לאחר מיתת בנו).

ז. מה דין הבהמה הרובעת והנרבעת

נאמר בתורה ואת הבהמה תהרוגו. ואמרו במשנה שני טעמים לדבר: **א.** משום תקלה שנכשל אדם על ידה בעון. **ב.** משום קלון (בזיון) שאומרים עליה זו היא שנסקל פלוני על ידה, והוא בזיון לחוטא.

ח. מנין שהבא על הזכור ועל הבהמה בסקילה

נאמר בתורה איש (ולא קטן) אשר ישכב את זכר (אפילו קטן) משכבי אשה (לחייב שתי משכבות באשה) מות יומתו דמיהם בם, ולומדים דמיהם בם בגזירה שוה מאוב וידעוני שמיתתם בסקילה. וכן דרשו מפסוקים (אשר יתן שכבתו בבהמה) שהבא ע"י הבהמה בסקילה בין שוכב בין נשכב (שנאמר כל שוכב, תנהו ענין לנשכב).

ט. הבא על זכור וגם הביא עליו זכר כמה חייב (וכן בבהמה)

איסור שוכב למדנו ממה שנאמר ואת זכר לא תשכב. וכן בבהמה נאמר ובכל בהמה לא תתן שכבתך. אבל בנשכב אין הזהרה מפורשת ונחלקו התנאים מנין שאסור. לפי רבי ישמעאל שנאמר ולא יהיה קדש, והיא אזהרה לנשכב (בין לזכר בין לבהמה). ורבי עקיבא למד לאיסור נשכב מאותו פסוק שלומדים שוכב.

לפיכך אם שכב עם זכר ואח"כ נשכב, לפי רבי ישמעאל חייב שתים שהן שתי אזהרות משני פסוקים ולפי ר"ע חייב אחת שמאותה אזהרה לומדים שוכב ונשכב, זו סברת ר' אבהו. **ואביי חולק** לגבי שוכב ונשכב עם בהמה שבזה לדברי הכל אינו חייב אלא אחת ששניהם (שוכב ונשכב) מאותו פסוק לומדים שקראה התורה לנשכב שוכב (לגבי עונש) ללמד שכשהזהירה על שוכב, גם נשכב בכלל. (אבל בזכר מודה אביי שלפי רבי ישמעאל חייב שתים). **והלכה** כר"ע שחייב אחת (רמב"ם) שמאותהאזהרה לומדים לשוכב ולנשכב.

י. הנרבע לזכר ולבהמה כמה חייב. לפי רבי אבהו שרבי ישמעאל למד איסור נשכב בין בזכר בין בבהמה מלא יהיה קדש א"כ אינו חייב אלא אחת ולר"ע שתים, אחד משום נשכב לזכר ואחד משום בהמה. ולפי אביי שרבי ישמעאל לומד נשכב לבהמה משוכב עם בהמה (ולא משום קדש) א"כ גם לרבי ישמעאל חייב שתים (משום זכר ומשום בהמה). **והלכה** כר"ע שחייב שתים (רמב"ם).

יא. עשה ארבע עבירות כמה חטאות חייב. שכב ונשכב עם הזכר ועם הבהמה, לרבי ישמעאל חייב שלש חטאות (לר' אבהו אחת משום נשכב שנאמר לא יהיה קדש, ושתיים משום שוכב. **ולאביי** אחת משום בהמה ושתיים משום זכר). ולר"ע חייב שתים ששוכב ונשכב אזהרה אחת לשניהם.

יב. הבא זכור קטן חייב או פטור

לפי רב (ותניא כוותיה) הבא על זכור קטן בן תשע שנים חייב (השוכב) פחות מבן תשע פטור (שדין נשכב כשוכב שמבן תשע שנים ביאתו ביאה). **ושמואל אמר** בן שלש שנים חייב פחות מבן שלש שנים פטור (כאשה שפחות מבת שלש אין ביאתה ביאה). **והלכה** כרב (רמב"ם) שאם הנשכב פחות מבן תשע פטור אפילו השוכב.

סנהדרין דף נה

א. האם חייב בבהמה שלא כדרכה

לפי רב נחמן ב"ר חסדא האשה הנרבעת שלא כדרכה לבהמה חייבת אבל הרובע בהמה שלא כדרכה פטור. ורב פפא אמר הפוך, אשה הנרבעת שלא כדרכה פטורה אבל הרובע בהמה שלא כדרכה חייב. ובברייתא אמרו בין אשה בין בהמה, הנרבעת שלא כדרכה חייב. וכן הלכה (רמב"ם).

ב. המערה בזכור ובבהמה מה דינו

בכל העריות חייב משעת העראה אע"פ שלא גמר ביאתו (שנאמר בנדה הערה, והוקשו כל העריות זו לזו). ואפילו בזכר ובבהמה חייב המערה (בזכור שנאמר משכבי אשה, ובבהמה לומדים מאחות אביו ואחות אמו שנאמרה בהם העראה).

ג. המערה בעצמו מהו

נחלקו החכמים במסכת שבועות אם המשמש באבר מת בעריות חייב או פטור. למאן דאמר פטור באבר מת, המערה בעצמו פטור. ולמ"ד (המשמש באבר מת) חייב, המערה בעצמו חייב שתיים (משום שוכב ומשום נשכב). והלכה המשמש באבר מת פטור (רמב"ם).

ד. עובד כוכבים הבא על הבהמה, האם הבהמה נהרגת

א, ישראל הבא על בהמה, סוקלים אותו ואת הבהמה לפי שבאה תקלה לאדם על ידה ומשום קלון שנזכר על ידה קלקולו. והסתפקו בגמרא באופן שאין קלון אלא תקלה כגון עובד כוכבים הבא על בהמה (שאינו מתבייש בזה וגם לא חסה תורה על קלוננו) האם הבהמה נהרגת משום תקלה לבד.

ב, והוכיח רב ששת מאילנות שנעבדו לעבודה זרה שמצוה לשורפם משום שבאה על ידם תקלה לאדם, וא"כ ה"ה לבהמה הנרבעת לעובד כוכבים תהרג משום תקלה. [והקשה אביי שהרי בעל חי שנעבד לעבודה זרה אינו נהרג אע"פ שבאה תקלה על ידו. אלא אמר אביי בעל חי שנרבע נהרג שיש קלון מרובה, (ובנרבע לעכו"ם אפשר שנהרגת ועיין רש"י), נעבד אינו נהרג שאין קלון וגנאי גדול. ורבא אמר הנרבע (אפילו מעכו"ם) נהרג שכן נהנית (הבהמה) מהעבירה, נעבד אינו נהרג שלא נהנית. אבל באילנות שנעבדו אע"פ שאין קלון מרובה ואין להם הנאה נשרפים, שלא חסה עליהם התורה כל כך כבעל חי].

ג, ועוד הביאו ראייה מהרישא של משנתנו שהבהמה נהרגת משום תקלה לבד (וכגון שנרבעה מעכו"ם), ודחו את הראייה. ולהלכה כיון שלא נפשט הספק בנרבעה לעכו"ם (שאינו כל כך ראייה מאילנות לבעל חי שגם הוא יהרג משום תקלה) אינה נהרגת (לקוטי הלכות).

ה. ישראל הבא על הבהמה בשוגג, מהו להרוג את הבהמה

א, עוד הסתפקו אם נהרגת הבהמה כשאין תקלה אלא קלון וכגון ישראל שבא על הבהמה בשוגג. ובקשו לפשוט את הספק מקטנה (בת שלש שנים ויום אחד) שנרבעה לבהמה או קטן (בן תשע שנים ויום אחד) שרבע בהמה שהבהמה נסקלת משום קלון אע"פ שאין כאן תקלה של חטא וה"ה לגדול בשוגג שהבהמה חייבת משום קלון. ודחו כיון שהקטן והקטנה חטאו במזיד יש כאן גם תקלה, ואין מכאן ראייה לשוגג.

ב, עוד בקשו להוכיח ממשנתנו שחייבת הבהמה משום קלון גם כשאין תקלה, ודחו. ולהלכה כיון שלא נפשט הספק אינה נהרגת לא משום קלון לבד (ישראל בשוגג) ולא משום תקלה לבד (עכו"ם). (לקוטי הלכות).

סנהדרין דף נו

א. מגדף שלא פירש את השם, או שפירש הוא ולא העדים, מה דינו

אין המגדף חייב עד שיפרש את השם. והעדים אינם מפרשים את השם בשעה שבית דין בודקים אותם אלא אומרים בכינוי (שמענו אותו מגדף ואומר יכה יוסי את יוסי). נגמר הדין לא הורגים בכינוי אלא שואלים את הגדול שבעדים אמרו מה ששמעת בפירוש והדיינים עומדים על רגליהם וקורעים ולא מאחים (אין תופרים את הקרע לעולם), והשני אומר אף אני שמעתי כמוהו, וכן שלישי.

ב. מגדף שאמר יקולל יוסי, האם נהרג

אינו חייב עד שיברך שם בשם (יכה יוסי את יוסי) שנאמר ונוקב שם ה' מות יומת וגו' בנקבו שם יומת, שנוקב שם בשם.

ג. מנין שהמגדף במיתה

נאמר בתורה ונוקב שם ה' מות יומת. ואין לפרש מלשון חור ונקב שהרי לא שייך בזה לנקוב שם בשם. גם אין לפרש שנוקב לפרש את שם השם באותיותיו ופירושו (מלשון אשר נקבו בשמות) שלא שייך בזה לנקוב שם בשם, וגם שאין בזה איסור לא תעשה (אלא עשה שנאמר את ה' אלקיך תירא). ועוד שאמרה תורה ויקוב ויקלל ומשמע שהנוקב הוא המקלל (שעבר על אלקים לא תקלל).

ד. המברך את השם בכינוי (אלקים שקי וכדומה האם נסקל

נאמר בתורה ונוקב שם ה' מות יומת. ונאמר עוד איש איש כי יקלל אלקיו ונשא חטאו. ובא לרבות שחייב גם על הכינוי דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים פטור מסקילה וחייב כרת שאינו חייב מיתה אלא על שם המיוחד, וכן הלכה (רמב"ם) שבכינוי פטור ממיתה.

ה. עובד כוכבים שבירך את השם מה דינו.

א, עובדי כוכבים הוזהרו על ברכת השם (ויצו ה' אלקים את האדם). ואם בירך בשם המיוחד (אפילו לא בירך שם בשם) מיתתו בסייף.

ב, בירך בכינוי. לפי ר"מ שישראל חייב אפילו בכינוי, הוא הדין לעובד כוכבים שחייב בכינוי שנאמר איש איש (כי יקלל אלקיו) לרבות עובד כוכבים.

ג, לפי חכמים שישראל פטור בכינוי נחלקו אמוראים אם נכרי פטור לפי רבי יצחק נפחא הוא הדין לעובד כוכבים שפטור בכינוי. ולפי רבי מיישא אע"פ שישראל פטור (בכינוי), עובד כוכבים חייב (שנאמר גר ואזרח למעט עובד כוכבים וללמד שחייב בכינוי, וכן שחייב אפילו לא בירך שם בשם). וכן הלכה שישראל פטור בכינוי, ועובד כוכבים חייב בין בשם בין בכינוי ואפילו לא בירך שם בשם.

ו. באיזה מצות נצטוו כל בני נח

א, נאמר בתורה: ויצו ה' אלקים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכול תאכל. ולמדומכאן שנצטוו בני נח בשבע מצוות. ואלו הם: דינים (שנאמר ויצו), ברכת השם (השם), עבודה זרה (אלקים), שפיכות דמים (על האדם), עריות (לאמר), גזל (עץ הגן), אבר מן החי (תאכל).

ב, ר' חנניה אומר אף דם מהחי. ג, רבי חידקא אומר אף על הסירוס. ד, רבי שמעון אומר אף על הכישוף. ה, רבי יוסי אומר כל האמור בפרשת כישוף (מעביר בנו ובתו באש, קוסם וגו'). ו, רבי אלעזר אומר אף כלאים בהרבעת בהמה והרכבת האילן.

ז. האם מותר לנכרי לעשות עבודה זרה בלי לעובדה

ישראל מוזהר שלא לעשות ע"ז אע"פ שאינו עובדה. נכרי מוזהר שלא לעבוד ע"ז, ונחלקו בגמרא מה דינו אם עשה ולא השתחוה לה. ודין זה תלוי במחלוקת היכן הזהירה תורה לעכו"ם שלא יעבוד ע"ז (אם מתיבת אלקים או מתיבת ויצו שנאמר סרו מן הדרך אשר צויתים עשו להם מסכה הרי שחייבה תורה משעת עשייה. ואם מתיבת ויצו שנאמר הלך אחרי צו, בעשייה פטור עד שישתחוה לה). ולהלכה מספק פטור אבל אסור (לקוטי הלכות). אבל מותר לעכו"ם לגפף ולנשק ע"ז אם אין דרך עבודתה בכך (שכל דבר שאין ב"ד של ישראל ממיתין עליו, אין בני נח מוזהרים עליו).

ח. מחלוקת אם נצטוו בני נח על הדינים וברכת השם

א, נתבאר בכרייתא לעיל (אות ו') שנצטוו בני נח על הדינים וברכת השם (ודרשה מן הפסוק ויצו ה' אלקים וגו'). וחייבים להעמיד דיינים בכל עיר ועיר). אבל ברייתא דבי מנשה חולקת וסוברת שלא נצטוו על הדינים וברכת השם. אלא אלו הן שבע מצוות שנצטוו בהם: ע"ז, גילוי עריות, שפיכות דמים, אבר מן החי, גזל, סירוס, וכלאים (ודרש הכל מפסוקים אחרים). ובמרה נצטוו ישראל גם על הדינים ושבת וכבוד אב ואם.

ב, רבי יהודה אומר אדם הראשון לא נצטוה אלא על עבודה זרה בלבד (ומודה שבני נח נצטוו בעוד מצוות אחר המבול, תוספות). רבי יהודה בן בתירא אומר אף על ברכת השם וי"א אף על הדינים.

סנהדרין דף נו

א. האם מותר לבני נח: לעוות משפט, ולברך השם, לסרס בהמה, ולהרכיב כלאים

נתבאר (לעיל דף נו) מחלוקת תנאים מה הן שבע מצוות בני נח. לפי ברייתא ראשונה לומדים אותם מהפסוק ויצו ה' אלקים את האדם וגו'. ולפי זה המצוות שנצטוו בהם בני נח הם: אבר מן החי. ברכת השם. גזל. דינים. עבודה זרה. גילוי עריות. שפיכות דמים. אבל תנא דבי מנשה אינו לומד מפסוק זה מצוות בני נח אלא מפסוקים אחרים. ואע"פ שהוא מודה שנצטוו בע"ז, גילוי עריות, ושפיכות דמים ואבר מן החי. חולק הוא בברכת השם ודינים וסבר שלא נצטוו בהם אלא בסירוס וכלאים (של אילן ובהמה). והלכה כברייתא ראשונה שכן נח שבירך את השם או לא העמידדיינים, נהרג. ואסורים בני נח בכלאי בהמה ואילן אבל אין נהרגים על זה (רמב"ם).

ב. על איזה עבירות בן נח נהרג

א, לפי רב יוסף על ג' עבירות בן נח נהרג (סימן גש"ר) ואלו הן: גילוי עריות (שנאמר איש איש), שפיכות דמים (דמו ישפך), ברכת השם (איש איש).

ב, לפי רב ששת על ארבע עבירות, שלש כרב יוסף (עריות, רציחה, ברכת השם) ומוסיף עבודה זרה (שנאמר לגבי מולך איש איש).

ג, וכל תלמידי רב אומרים על שבע מצוות בני נח נהרג, שגילתה תורה באחת והוא הדין לכולם. וכן הלכה.

ג. ישראל או גוי שגזל פחות משוה פרוטה, או שלא שילם לשכרו, או שבא על יפת תואר

א, אסור לישראל לגזול מישראל, ומותר לגזול מגוי (לפי ברייתא זו). וגוי שגזל בין מישראל בין מגוי חייב מיתה.

ב, וכן כיוצא בזה. ופירשו בגמרא כגון פועל שאכל ענבים מהכרם לפני גמר מלאכה (בצירת הענבים), והקשו שזהו הרי גזל גמור.

ג, עוד פירשו כגון שגזל פחות משוה פרוטה, שישראל מישראל פטור (שמוחל על זה) אבל אסור. וגוי חייב מיתה. והקשו בגוי מגוי זהו גזל ממש.

ד, אלא כגון שכובש שכר שכיר שזהו דומה לגזל וגוי שלא שילם לשכירו שכר פעולתו חייב מיתה. ישראל מישראל אסור, מגוי מותר.

ה, וכן הלוקח בשביה אשת איש, ישראל מישראל אסור ומגוי מותר. וגוי בין שלקח מישראל בין מגוי חייב מיתה (אפילו אינה בעולת בעל חייב משום גזל).

ו, וכן כיוצא בזה כגון שייחד הגוי לעבדו שפחה וחזר ובא עליה (האדון) חייב מיתה. בא עליה ישראל (ישראל מגוי) מותר אם לקחה בשביה. וישראל מישראל אסור כגון שבא על שפחה המיוחדת לעבד עברי. בא עליה גוי (גוי מישראל) חייב מיתה.

ד. ישראל או נכרי שרצח

ישראל שהרג ישראל חייב (ולפי רבי יונתן אפילו אם רדף אחריו להורגו והסתובב הנרדף והרג את הרודף, אם יכל להנצל ממנו ע"י שיקטע אחד מאבריו של רודף, ולא עשה כן אלא הרג אותו חייב). ישראל שהרג גוי פטור אבל אסור. גוי שהרג בין ישראל בין גוי חייב ואפילו אם רדף אותו להורגו ויכל להנצל באחד מאבריו, לפי ר' יונתן חייב וכנ"ל ולרבנן מותר. ולהלכה גוי (שהרג את הרודף ולא הצילו באחד מאבריו) חייב מיתה. וישראל חייב בידי שמים ופטור בב"ד שצריך התראה. לקוטי הלכות.

ה. מי כשר לדון ולהעיד על בן נח שחייב מיתה

בן נח נהרג בדיין אחד ובעד אחד שהוא איש (ולא אשה) ואפילו הוא קרובו. ואפילו שלא בהתראה.

ו. בן נח שהרג עובר במעי אמו מה דינו

נאמר בתורה שופך דם האדם באדם דמו ישפך ודרש רבי ישמעאל איזהו אדם שהוא באדם, זה עובר שבמעי אמו ואמרה תורה בן נח ששופך דמו של העובר יהרג. ולפי תנא דבי מנשה פטור שהפסוק נדרש ללמד שכל מיתת בני נח בחנק (באדם דמו ישפך, שישפך דמו בגופו). ולהלכה בני נח נהרגים על העוברים וכל מיתתם בסייף (רמב"ם).

ז. בת נח שהרגה או שזינתה מה דינה

אע"פ שכשהזירה תורה לבני נח בשפיכות דמים וגילוי עריות נאמר שם איש, אפילו אשה בת נח מוזהרת וחייבת מיתה אם הרגה או זינתה שחזרה תורה וריבתה אותה.

ח. בן נח שבא על אשת איש מה דינו

א, בני נח מיתתם בסייף. ואינם חייבים אלא על בעולת בעל (שנאמר והיא בעולת בעל) אבל אם בא על המאורסת, ואפילו אם נכנסה לחופה ולא נבעלה והיא אשת בן נח ובא עליה פטור.

ב, בן נח שבא על אשת ישראל לעולם חייב. שאם היא בעולת בעל (שכבר בא עליה בעלה) חייב סייף כדינו (ולתנא דבי מנשה מיתת בני נח בחנק).

ג, ואם בא על אשת ישראל והיא נערה מאורסה שבדיני בני נח פטור, דנים אותו בדיני ישראל וחייב סקילה.

ד, ואם נכנסה לחופה ולא נבעלה (אשת ישראל) ובא עליה בן נח שבדיניהם פטור, דנים אותו בדיני ישראל וחייב חנק.

סנהדרין דף נח

א. גוי שהיה נשוי לקרובתו ונתגייר עמה האם רשאי לקיימה

נחלקו התנאים (להלן) איזה עריות נאסרו לבן נח. ודעת רבי מאיר (אליבא דר"א) שאסור הוא באחותו (מאמו) ואחות אביו (מאמו) ואחות אמו (מאמה). ואם נשא אותה באיסור והתגייר צריך להוציאה. וכן אם היה נשוי עם אשה ובתה (בהיתר) והתגייר צריך לגרש אחת מהן. ויש שאסורות לגר לכתחילה ואם כר היה נשוי עמהן רשאי לקיימן והם: אחותו מאביו ואחות אביו מאביו ואחות אמו מאביה לפי חכמים ויש שמותרות לו לכתחלה והם אשת אחיו ואשת אחי אביו ואשת אביו. וכן אם מתה אשתו מותר בחמותו. (ואין הלכה כברייתא זו שהיא דעת ר"א אלא כר"ע ואין צריך להוציא אלא אחותו מאמו ואמו עצמה ועיין שו"ע יו"ד סימן רס"ט).

ב. איזה עריות אסורות לבני נח

לדברי הכל בן נח אסור באשת איש ובזכור ובהמה (שנאמר ודבק באשתו והיו לבשר אחד). ונאסר עוד בחלק מקרובותיו. ונחלקו התנאים מי הן הקרובות האסורות לו. לפי רבי אליעזר אחות אביו (שנאמר יעזוב איש את אביו) ואחות אמו (שנאמר ואת אמו) וכל שכן אחותו (ואמו) אסורות ורבי עקיבא דרש את הפסוק לאסור אשת אביו (ואמו ממש) ולא נאסרו האחיות. (והקשו עליו מאברהם ומקין דמשמע שכן נח אסור באחותו, ותירצו). והלכה כר"ע שאסור באשת אביו ואמו ומותר באחות אביו ואחות אמו. ואין הלכה כמותו שהתיר את אחותו אלא כחכמים לעיל בדף נ"ז ע"ב שחלקו על ר"מ לרבות את אחותו לאיסור. נמצא שכן נח אסור בשש עריות: ג' קרובות שהם: אמו, ואשת אביו, ואחותו מאמו. ועוד שלש שהם אשת איש זכר ובהמה (רמב"ם).

ג. האם בן נח מותר בבתו

נחלקו בגמרא אם בן נח מותר בבתו. והלכה שמותר בבתו ומפני מה לא נשא אדם את בתו (עיין תוספות), כדי שישא קין את אחותו שחסד עשה עמו הקב"ה להתירה לו כדי לבנות מהם את העולם שנאמר עולם חסד יבנה.

ד. האם עבד מותר בקרובותיו

נתבאר לעיל שגוי אסור באמו ואחותו ואשת אביו. ואפילו התגייר אסור באמו ואחותו שלא יאמר באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה (שהותרו לו עריות). ולא אמרו אלא בגוי אבל עבד מותר באמו ובתו וקרובותיו, שיצא מכלל גוי (שחייב במצוות כאשה ושוב אינן קרובותיו) ולכלל ישראל לא בא (שלא יאמר באנו לקדושה קלה ולא גזרו בו).

ה. בן נח שבא על שפחה המיוחדת לעבד לחיי אישות

המיוחד שפחה לעבדו ובא עליה חייב מיתה. מאימתי חייב, משיקראו לה ריבה של פלוני. וממתי ניתרת לשוק, משתפרע ראשה בשוק כדרך הפנויות.

ו. דין בן נח שבא על אשה שלא כדרכה

בן נח שבא על אשתו שלא כדרכה לפי רבי חנינא חייב מיתה (שנאמר ודבק). והקשה עליו רבא וכי יש דבר שלישראל מותר לעשותו ובן נח חייב. אלא אמר רבא בן נח שבא על אשת חבירו שלא כדרכה פטור (ודבק). וכן הלכה.

ז. עונשו של המכה את ישראל

א, עובד כוכבים שהכה את ישראל חייב מיתה (בידי שמים רמב"ם) ב, הסוטר לועו של ישראל כסוטר לועו של שכניה. ג, המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע, ונקרא חוטא, (אפילו באמירה שמגזם עליו שיכהו, ליקוט"ה), ותקצץ ידו, ואין לו תקנה אלא קבורה.

ח. למי ראוי לקנות קרקע

א, אין ראוי לקנות קרקע אלא לבעלי זרוע שיוכל לעמדם נגד הגנבים והמערערים. ב, אם עושה אדם עצמו עבד לאדמה לעובדה תמיד, ישבע לחם ואם לאו לא ישבע לחם.

ט. האם מותר לגוי לשבות

נאמר בתורה ויום ולילה לא ישבותו. ולמדו מכאן שאסור לגוי לשבות ממלאכה. ואם שבת בין בשבת בין ביום אחר חייב מיתה (בידי שמים, רמב"ם).

סנהדרין דף נט

א. האם גוי רשאי לעסוק בתורה

אפילו עובד כוכבים שעוסק בתורה הרי הוא חשוב ככהן גדול (עיין רמב"ם סוף שמיטה). במה דברים אמורים שעוסק בדינים שנצטוו בהם בני נח, אבל אם עסק בדיני ישראל חייב מיתה (בידי שמים, רמב"ם) שנאמר לנו מורשה (לישראל) ולא להם (והרי הוא כגוזלה מישראל או כבא על נערה המאורסה).

ב. אם יש איסור אבר מן החי בדם או בבשר שרצים

נחלקו התנאים בפירוש הפסוק בשר בנפשו דמו לא תאכלו. לפי רבי חנינא בן גמליאל מלמד שגם דם מן החי אסור, בין לישראל (בנוסף לאיסור אכילת דם) בין לבני נח. ולפי חכמים מלמד שלא נוהג איסור אבר מן החי בשרצים (שאין להם דם חלוק מבשר) לפיכך לבני נח מותר לאכול שרץ חי ולישראל אין בו אלא איסור שרץ (ולרבי חנינא נוהג גם בשרצים איסור אבר מן החי). נמצא לפי חכמים שלא אסרה תורה דם מן החי לבני נח (אלא לישראל משום איסור דם, ובדם הנפש שיוצא בקילוח חייב כרת), וכן אבר משרץ חי מותר להם, וכן הלכה (רמב"ם ולקוטי הלכות).

ג. האם בני נח מצווים על פריה ורביה ועל המילה וגיד הנשה

אע"פ שנצטווה אם הראשון על פריה ורביה, ואברהם אבינו על המילה, ובני יעקב על גיד הנשה (לפי ר"י) כיון שניתנה תורה לישראל נפטרו בני נח ממצוות אלו. שכל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסניני לישראל כגון עבודה זרה לזה ולזה נאמרה. וכל מצוה שנאמר לבני נח ולא נשנית בסניני לישראל לישראל נאמרה ולא לבני נח, ומצוות אלו לא נשנו בסניני (אלא לחדש בהם דינים) לפיכך בני נח אינם מצווים בהם.

ד. דין בני קטורה אם נצטוו במילה

עוד טעם יש לפטור בני נח ממילה לפי שלאברהם ניתנה ולזרעו אחריו ולא נקרא זרעו אלא יעקב ובניו (שנאמר ביצחק יקרא לך זרע, ולא כל יצחק). אבל בני קטורה חייבים במילה שנתרבו מהפסוק את בריתי הפר. ונחלקו הפוסקים בדבר, לפי רש"י רק בניה ממש חייבים אבל זרעם אחריהם פטורים. ולהרמב"ם גם זרעם חייבים, והואיל ונתערבו היום בני ישמעאל בבני קטורה יתחייבו הכל במילה, ואין נהרגים עליה).

ה. דין דורות הראשונים עד נח אם הותרו באכילת בשר

אדם הראשון נאסר באכילת בשר ולא הותר אלא באכילת ירק עשב, ולהשתמש בבעלי חיים למלאכה אבל לא לאכילה (ואפילו מתים). ואחר המבול התיר הקב"ה לנח לאכול בשר בעלי חיים ואסר לו אבר מן החי.

ו. בשר היורד מן השמים, מה דינו לאכילה

אמרו חכמים אדם הראשון היה יושב בגן עדן ומלאכי השרת צולים לו בשר ומסננים לו יין וכו'. והקשו מכאן למה שאמרו שנאסר אדם הראשון באכילת בשר. ותירצו שהיה בשר שירד מן השמים (ובזה לא נאסר). ומעשה ברבי שמעון בן חלפתא שהורידו לו בשר מן השמים (להצילו מן האריות) ובא ושאל בבית המדרש אם הוא בשר טהור ומותר באכילה. ואמרו לו אין דבר טמא יורד מן השמים.

א. דין בני נח בכישוף ובכלאים

א, רבי שמעון אומר אף על הכישוף נצטוו בני נח (שהוקש לרביעת בהמה). ואין הלכה כן אלא מותרים הם לכשף (לקוטי הלכות).

ב, רבי אליעזר אומר אף על כלאי בהמה והרכבת האילן נצטוו בני נח (שנאמר את חוקותי תשמורו וגו' משמע חוקות שחקקתי כבר לבני נח). וכן הלכה שאסורים בני נח בכלאים של בהמה ואילן, ונוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ (אפילו כלאי האילן שהוקש לבהמה), ואין נהרגים על זה (רמב"ם).

ב. המגדף שבירך שם שקי או צבקות וכדומה האם נסקל

אמר רב אחא אינו חייב עד שיברך שם בן ד' אותיות (הוי"ה וי"א גם אדנות עיין לקוטי הלכות) אבל בשאר השמות כגון שם בן שתי אותיות פטור. וכן הלכה שאינו חייב עד שיפרש שם בן ד' אותיות ויברך אותו בשם מן השמות שאינם נמחקים (רמב"ם).

ד. השומע ברכת השם צריך לקרוע

א, השומע את המגדף חייב לקרוע (שכאשר גידף רבשקה קרעו השומעים את בגדיהם).

ב, והשומע מפי השומע חייב ג"כ לקרוע (שכשסיפרו השומעים לחזקיהו את גידופי רבשקה, קרע חזקיהו את בגדיו).
ג, כשאומרים העדים לדיינים מה ששמעו בפירוש, הדיינים עומדים (ק"ו מעגלון שהיה נכרי ואינו יודע אלא בכינוי וקם מן הכסא, ק"ו לישראל ושם המפורש), וקורעים ולא מאחים את הקרע (שנאמר ויקרעם לשנים קרעים). אבל העדים עצמם אינם חוזרים וקורעים שכבר קרעו כששמעו מהמגדף (וכן היה במעשה רבשקה שהשומעים קרעו כששמעו מפיו ולא כשסיפרו לחזקיהו).

ה. חיוב קריעה לשומע ברכת השם מפי עכו"ם, או בכינוי מישראל

לפי שמואל אין השומע חייב לקרוע עד שישמע מישראל ושם המיוחד אבל השומע ברכת השם מעכו"ם או בכינוי אינו חייב לקרוע. ולפי רבי חייא מעיקר הדין אפילו שמע מעכו"ם ובכינוי חייב לקרוע, אבל אמרו חכמים שבזמן הזה אין חייב לקרוע, שאם יקרע נתמלא הבגד כולו קרעים. והלכה כרבי חייא שקורע אפילו על הכינוי (ואפילו בלע"ז, רמ"א) והוא שישמענה מישראל (ונחלקו הפוסקים בעכו"ם שצריך בשם המיוחד), שו"ע.

ו. האם צריכים כל העדים להשמיע לדיינים את דברי המגדף בדיוק

אמר העד את דברי העדות ואמר השני אף אני שמעתי כמוהו. כשר בדיני ממונות ובדיני נפשות. ומעלה עשו חכמים להצריכו לשני לספר את עדותו, אבל במגדף העמידוהו על דין תורה שיאמר העד השני אף אני שמעתי כמוהו ולא יחזור על דברי המגדף. ולפי ר"ע גם העד השלישי צריך לומר אף אני שמעתי כמוהו, וכן הלכה (רמב"ם).

ז. העובד ע"ז, באיזה דבר מתחייב מיתה

א, עבד ע"ז כדרך עבודתה, או זבח או הקטיר או ניסך או השתחוה או קבלו עליו לאלוה והאומר לו אלי אתה חייב סקילה. ב, אבל המגפף והמנשק, והמכבד והמרבץ, והמרחץ והסך, והמלביש והמנעיל, והנודר והנשבע בשמו פטור ממיתה ועובר בלא תעשה.

ח. דין העובד ע"ז שלא כדרך עבודתה

א, הזהירה התורה שלא לעבוד ע"ז כדרך עבודתה (שנאמר ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו וגו' ואעשה כן גם אני). ואם עבד אותה חייב מיתה (שנאמר וילך ויעבוד אלהים אחרים וגו' וסקלתם באבנים ומתו).

ב, עוד חייבה התורה מיתה לזובח ע"ז אפילו שלא כדרך עבודתה (שנאמר זובח לאלהים יחרם) וריבתה תורה עם השחיטה על עבודות הנעשות לה' בבהמ"ק שהם (שחיטה), ניסוך היין והדם, והקטרת חלבים (שנאמר בלתי לה' לבדו) שאם עשאו ע"ז חייב מיתה. ג, עוד למדו מהפסוקים שהמשתחוה חייב אפילו אין דרכה בכך ד, וכיון שהוצרך הכתוב לחייב בזובח, משמע שאין ללמדו מהשתחואה לחייב בשאר דברי כיבוד (מגפף ומנשק), שאם היה חייב בכלם הרי הזובח כבר בכללם. אלא ודאי בדברי כיבוד פטור אם אין דרכה בכך חוץ מהשתחואה או זובח ושאר עבודות הנעשות בפנים (שנלמדו מזובח). [והקשה רבא ב"ר חנן ושמא חידשה תורה בזובח שעל שחיטה חייב אפילו אם שחט לעצמו וחשב לזרוק את דמה לע"ז ולעולם ה"ה שחייב בכל מיני כיבוד, ופלפלה הגמרא בדבריו. והלכה כמשנתנו שפטרה בכל מיני כיבוד (שלא כדרכה) ואין חייב אלא בעבודות הנעשות בפנים או השתחואה או כדרך עבודתה (לקוטי הלכות).

ט. דין השוחט קדשים בחוץ אם חייב מיתה

השוחט קדשים בחוץ חייב כרת ופטור ממיתה (שלא נאמר הזובח יחרם אלא הזובח לאלהים, שזבח לע"ז).

סנהדרין דף סא

א. שחט בהמה (לצורך עצמו) וחשב בשחיטה שאת דמה יזרוק לע"ז, האם נאסרה הבהמה בהנאה

נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש אם מועילה מחשבה מעבודה לעבודה כגון שחשב בשחיטה לזרוק דמה לע"ז, לפי רבי יוחנן מחשבים מעבודה לעבודה שמועילה מחשבתו לאסור את הבהמה (ולמד דין זה מפגיגול) ולריש לקיש אין מחשבה זו אוסרת והלכה כר"י ואסורה.

ב. האם נתחייב סקילה השוחט (הנ"ל שחשב לזרוק דמה לע"ז)

נחלקו בגמרא אם יש לחייב את השוחט (שחשב לזרוק דמה לע"ז) סקילה מסברא או מקרא לפי רב פפא חייב השוחט משום ריבוי הכתוב שנאמר זובח לאלהים יחרם שהרי הזובח היה בכלל מיני כיבוד לע"ז וכבר חייבה תורה עליהם (מהשתחואה) אלא ריבה בזובח את המחשבה בשחיטה לזרוק דמה לע"ז וכדרשת רבא ב"ר חנן (ואפילו לרבי יוחנן שאסר את הבהמה, אין ללמדו דין השוחט מדין הבהמה אלא צריך לדרשה מיוחדת). ולפי רב אחא חייב השוחט מסברא (ששחיטה צורך זריקה היא) ואין צריך לדרשת רבא ב"ר חנן (ואפילו לר"ל שהבהמה מותרת חייב השוחט). ולענין הלכה כיון שאין הלכה כרבא ב"ר חנן נמצא שלרב פפא אי אפשר לחייבו (שלא חייבו אלא משום דרשת רבא ב"ר חנן) ולרב אחא חייב מסברא, ומספק פטור (לקוטי הלכות).

ג. הפוער עצמו למרקוליס מה דינו

אע"פ שדרך עבודתה של מרקוליס בבזיון (לרגום אותו באבנים) אם עבדו בבזיון אחר פטור שהרי לרבא ב"ר חנן חייב בדרך כיבוד אפילו שלא כדרכה וא"כ באיזה אופן פטרה התורה (בפסוק איכה יעבדו) את העובד שלא כדרכה אלא כגון שדרכה בבזיון ועבדה בבזיון אחר שלא כדרכה. ולענין הלכה אע"פ שאין הלכה כרבא ב"ר חנן (וא"כ בא לפטור במיני כיבוד) מ"מ כן הלכה שפטור בבזיון אחר שלא כדרכה (לקוטי הלכות).

ד. דין הזובח למרקוליס. והזובח להכעיס (ולא לקבלו לאלוה)

מנין לזובח למרקוליס שהוא חייב (אע"פ שדרכה בבזיון) שנאמר ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים. ולפי רבא ב"ר חנן לומדים שחייב מהשתחואה שחייב הוא על כל מיני כיבוד לע"ז, וזביחה דרך כבוד היא. ומה ריבה עוד בפסוק ולא יזבחו. אלא שאפילו זובח להכעיס ולא לקבלו לאלוה חייב. ולהלכה אין לחייבו מיתה בזובח להכעיס שלא אמרו כן אלא לרבא ב"ר חנן אלא עובר בלאו (לקוטי"ה ע"ש).

ה. האומר אלך ואעבוד ע"ז האם מתחייב סקילה בדיבור זה

יש סתירה בין המשניות אם התחייב על אמירתו. במשנתנו אמרו העובד ע"ז חייב משמע שאם רק אמר שיעבוד פטור. ובמשנה לקמן אמרו האומר אלך ואעבוד וכו' חייב. ותירצו בגמרא שבעה תירוצים. א, אם אמר שאינו מקבלו לאלוה באמירה עד שיעבוד ממש פטור על האמירה. ב, רבי מאיר מחייב באמירה ורבי יהודה פוטר. (ודחו תירוץ זה שלדברי הכל חייב באמירה ולא נחלקו אלא באומר בואו ועבדוני ואמרו לו כן, שלר"מ חייב ולר"י פטור שלא קבלוהו לאלוה אלא צחקו עליו). ג, יחיד הניסת ואמר אעבוד ע"ז חייב, אבל רבים הניסתי פטורים על אמירתם שאולי יחזרו בהם. ד, הניסת מעצמו (שלא הסיתוהו אחרים) חייב באמירתו שאולי יחזור בו אבל הניסת מאחרים חייב. ה, אם אמרו לו עניינה של אותה ע"ז מה אוכלת וכו' ואמר שיעבדנה חייב, ואם לא אמרו לו עניינה פטור על אמירתו. ו, רק ישראל מומר חייב על אמירתו, שלא יחזור בו. ז, לעולם לא זו בלבד שחייב על עבודתה אלא אף זו שחייב על אמירתו.

ו. העובד ע"ז מאהבת אדם או יראתו ואינו מקבלה לאלוה

העובד ע"ז מאהבה ומיראה אביי אמר חייב ורבא אמר פטור והביא אביי ראיות לדבריו (סימן: עבד ישתחוו למשיח) ודחה רבא.

ז. כהן גדול שעבד ע"ז אימתי חייב חטאת

כהן גדול שעבר עבירה אינו חייב חטאת בשגגת מעשה (כגון שאכל חלב וסבר שהוא שומן המותר) אלא בהעלם דבר שנעלמה ממנו הלכה וסבר שמותר לאכול חלב. ואם עבד ע"ז לפי רבי חייב בשגגת מעשה אע"פ שלא נעלמה ממנו הלכה ולפי חכמים גם בע"ז אינו חייב אלא בהעלם דבר הלכה. ופירשו בגמרא מהו שגגת מעשה: לפי אביי שעבד ע"ז מאהבה או מיראת אדם (ובזה הדיוט חייב וכהן גדול מחלוקת) ולפי רבא באומר מותר להשתחוות לע"ז אע"פ שאסור לעובדה (והעלם דבר באומר מותר לעבוד ע"ז).

סנהדרין דף סב

- א.** א, העובד ע"ז בארבע עבודות (זיבח קיטר ניסך והשתחוה) בשוגג ולא נודע לו ביניהם שעבר איסור, לפי ברייתא של רבי זכאי אינו חייב אלא חטאת אחת ולפי רבי יוחנן חייב ארבע חטאות.
- ב.** וביאור המחלוקת (בהוה אמינא) כיון שכללה תורה זיבוח קיטור וניסוך במילה אחת (זובח) וחזרה והוסיפה השתחוואה לחוד נחלקו בזה האם יצאה השתחוואה ללמד שחייב על כל עבודה ועבודה (או שיצאה השתחוואה להקל על המשתחוה שאינו אלא בלאו). וכמו שנחלקו תנאים במלאכות שבת אם מלאכת הבערה שנכתבה לחוד יצאה ללמד שחייב על כל מלאכה (או ללמד שהמבער בלאו).
- ג.** ודחו, שבודאי יצאה השתחוואה ללמד שחייב על ד' עבודות ארבע חטאות אבל במלאכות שבת שכבר למדו חילוק מלאכות (לחייב על כל מלאכה) ממקום אחר (מאחת מהנה) בזה אמר רבי יוסי שלא יצאה הבערה ללמד על חילוק מלאכות מה שאין כן בע"ז שאין למדים חילוק עבודות (להתחייב על ארבעתם ארבע חטאות) ממקום אחר, לדברי הכל יצאה השתחוואה ללמד שחייב על כל עבודה ועבודה (ורצו בגמרא ללמוד גם לע"ז חילוק עבודות מפסוק מאחת מהנה, ודחו).
- ב.** א, ויש אומרים שהברייתא שאמר רבי זכאי לרבי יוחנן ושחלק עליה רבי יוחנן כך אמרה: חומר יש בשבת משאר מצוות שאם עשה שתי עברות (כהעלם אחד) בשבת חייב שתי חטאות ובשאר מצוות חייב אחת. ופירושו כגון שעשה בשבת קצירה וטחינה שחייב שתיים ובשאר מצוות דהיינו בעבודה זרה עשה שתיים כגון שזיבח וקיטר וניסך אינו חייב אלא אחת.
- ב.** וחומר בשאר מצוות מבשבת שאם שגג בלא מתכוין בשאר מצוות חייב ובשבת פטור. ואי אפשר לפרש את הסיפא הזו בעבודה זרה כמו הרישא אלא באכילת חלב (או ביאת עריות) שאע"פ שלא התכוין כלל לאכילה זו (שהיה סבור שרוק הוא) חייב שהרי נהנה אבל בשבת אם לא נתכוין למלאכה כלל פטור.
- ג.** ורבי יוחנן חלק על הברייתא (ולא מפני שמחייב ברישא בזיבח וקיטר וניסך על כל אחד חטאת אחת אלא) שלא נראה לו לפרש רישא באופן אחד (עבודה זרה) וסיפא באופן אחר (חלבים ועריות).

סנהדרין דף סג

- א.** זיבח לע"ז וקיסר וניסך והשתחוה לפי רבי אמי אינו חייב אלא אחת (שנאמר ולא תעבדם) ולאביי חייב על כל אחת ואחת (שנאמר ג' פעמים השתחואה).
- ב.** נאמר בתורה ג' פעמים איסור השתחואה לע"ז, לאסור השתחואה אם דרך עבודתה בכבוד, ולאסור אם דרכה בבזיון (כגון פעור), ואחד לחלק שחייב על כל עבודה חטאת (כגון זובח ומנסך ומקטר ומשתחוה חייב ארבע).
- ג.** האומר לע"ז אלי אתה חייב חטאת (בשוגג) לפי רבי עקיבא שמחייב ר"ע אפילו אם לא עשה מעשה כגון מגדף או משתחוה לע"ז (אבל לרבנן פטור).
- ד.** נאמר בעגל הזהב אלא אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים. וכיון שאמר בלשון רבים (העלוך) ושיתפו שם שמים ניצלו מכליה, רבי שמעון בר יוחאי אומר אמרו בלשון רבים שביקשו אלוהות הרבה (ולא לשתף שם שמים).
- ה.** המגפף והמנשק וכו' או הנודר והנשבע בע"ז עובר בלא תעשה ונחלקו אמוראים אם לוקה. לפי רב דימי לוקה על כולם (שיש מעשה) חוץ מהנודר והנשבע. והקשו עליו שאין לוקים על לאו שכולל כמה דברים (כמו לא תאכלו על הדם שלמדו מזה הרבה הלכות ואין לנקום עליו). אלא אמר רבין אינו לוקה אלא הנודר והנשבע לפי רבי יהודה שמחייב מלקות אפילו אם אין מעשה (שפטר במותר מהפסח משום שניתק לעשה ולא משום שאין בו מעשה).
- ו.** נאמר בתורה ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך. ודרשו: **לא תזכירו** שלא יאמר לחברו המתן לי בצד ע"ז פלונית. **לא ישמע על פיך** שאסור לנדור ולהשבע בשם ע"ז או להשתתף עסק עם גוי שיבוא לידי כך שישבע הגוי בשם ע"ז. **דבר אחר** לא ישמע על פיך אזהרה למדיח (אנשי עיר הנדחת).
- ז.** א, כל ע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה (כגון נבו או גד).
ב, כל ליצנות אסורה חוץ מליצנות על ע"ז.
- ט.** א, הנביא מתאונן על ישראל שעשו ע"ז **כתבונם עצבים**. ופירשו בגמרא שעשה כל אחד ואחד דמות ע"ז שלו ומניחה בכיסו וכשזוכרה מוציאה ומחבקה ומנשקה.
- ב, עוד נאמר **זובחי אדם עגלים ישקון**. ופירשו בגמרא שהעגלים של ע"ז היו מנשקים בעלי ממון (על ידי תחבולה של הכמרים) ואמרו הכמרים להם ע"ז חפץ בכ שתזבח עצמך לו, ורבא פירש הזובח בנו לע"ז אמרו לו שיבא הזובח וישק לע"ז.
- ג, ופירשו עוד בגמרא איזה צורות היו האומות עובדים לע"ז. ואמרו עוד, יודעים היו ישראל בע"ז שאין בה ממש ולא היו עובדים ע"ז אלא להתיר להם עריות בפרהסיא (ואחרי שנתקשרו בע"ז חיבבו אותה מאד).

סנהדרין דף סד

- א. כאן מסופר כל המעשה עם אנשי כנסת הגדולה שהתפללו עד שנמסר בידם יצר ע"ז והרגוהו. ויצר עריות סימו את עיניו שלא יתגרה אדם בקרובותיו.
- ב. פסוק אחד מתאר איך ישראל נצמדו לבעל פעור ובפסוק אחר כתבו איך ישראל דבקים בה. ונחלקו הפירושים בגמרא במה היו יותר דבוקים. **פירוש אחד** נצמדים לפעור בקשר חזק (צמיד פתיל) אבל בה' היו רק סמוכים לו. **ויש מפרשים** לשבח לפעור היו נצמדים כצמיד רופף על יד האשה אבל בה' דבקים ממש.
- ג. הפוער עצמו לפעור אע"פ שמכוין לבזותו הרי זו עבודתו (והביאו מעשים איך עבדוהו בכך). וכן הזורק אבן למרקוליס אע"פ שמכוין לרוגמו הרי זו עבודתו. ואפילו ליטול את האבן ממרקוליס אסור (שעושה מקום לאבן אחרת).
- ד. הנותן מזרעו למולך אינו חייב סקילה עד שיתן (את בנו) למשרתי המולך וגם יעבירוהו באש.
- ה. נחלקו התנאים אם בכל ע"ז שהעביר לה את בנו באש חייב משום מולך או שהמולך הוא דבר שכל עניינו בהעברה באש. וג' דעות בדבר (לפי רבא): א, ת"ק בברייתא סובר בכל ע"ז שייך העברה למולך. ב, לפי משנתנו (כר' אלעזר בר"ש) למולך חייב שלא למולך פטור שהמולך מיוחד לכך ואינו ע"ז ממש. ג, לפי ר' חנינא בן אנטיגנוס אפילו מולך עראי שקרא לקיסם מולך והעביר לפניו חייב.
- ו. אינו חייב עד שימסרנו למשרתי ע"ז (ומזרעך לא תתן) ויעבירוהו **(להעביר)** באש (בפסוק אחר: **מעביר** בנו ובתו באש)
- ב, העביר כל זרעו פטור (מזרעך). העבירו סומא או ישן, ספק. בן בנו ובן בתו חייב (מזרעו) זרע פסול חייב (בתו מזרעו).
- ג, אינו חייב אלא דרך העברה לפי אביי שהולך על חומת לבנים שבין שתי מדורות ולרבא שקופץ מעל חפירה שיש בה אש.
- ד, אינו חייב אלא על יוצאי יריכו אבל העביר אביו ואמו או אחיו ואחותו פטור. העביר עצמו פטור ורבי אלעזר ברבי שמעון מחייב (לא ימצא בך).
- ז. נאמר בתורה ג' פעמים כרת בע"ז, אחת לעובדה כדרכה. אחת לזובח או מקטיר ומנסך ומשתחוה אפילו שלא כדרכה, ואחת למולך (ולמ"ד מולך בכלל ע"ז כדרכה הוא, ריבה אפילו שלא כדרכה שהעביר לה באש. ולמ"ד מגדף עובד ע"ז למה כתוב בו פעם רביעית כרת, לרבות שנכרת גם לעוה"ב).